

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

АКТУАЛЬНІ НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ. РОЗГЛЯД, РІШЕННЯ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної науково-практичної конференції

*26–27 травня 2017 р.
м. Одеса*

У 2-х частинах

Частина перша

Одеса
Інститут інноваційної освіти
2017

події, шляхи. Вона розширює і збагачує мову за допомогою новоутворень додаткових значень, використовуючи наявний словниковий фонд, що свідчить про розвиток та збагачення мови.

Література

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика / Ю. Д. Апресян. — М. : Школа “Языки русской культуры”, 1974. — 320 с
2. Панько Т. І. Від терміна до системи / Т. І. Панько. — Львів : Вища шк., 1979. — 148 с.
3. Татаринов В. А. Теория термина: история и современное состояние / В. А. Татаринов // Терминоведение. — М., 1996. — Т. 1. — С. 190.
4. Langenscheidt: Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache — Berlin, München, Wien, Zürich, New York: Langenscheidt, 2010. — 1344 S.
5. Lyons J. Introduction to theoretical linguistics / John Lyons. — Cambridge : Cambridge University Press, 2001. — 520 p.
6. Schmidt W. und gesellschaftliche Bedeutung der Fachsprachen / Schmidt. — Leipzig, 1971. — 125 S.

О.О. ЧЕВИЧЕЛОВА,

аспірант кафедри української мови

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

АНАЛІЗ СПІВВІДНОШЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ І ЖИВОМОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ НАЙДАВНІШИХ ВАРІАНТІВ ПІСНІ «ЇХАВ КОЗАК ЗА ДУНАЙ»

Як відомо, у XVIII ст. починається активний вплив літератури на усну народну творчість. Найбільше така взаємодія виявилась у побутуванні серед народу літературних текстів з усіма атрибутами фольклорних (анонімність, варіативність), насамперед це стосується пісень. Багато авторських пісень з часом ставали народними, бо своєю поетикою вони були близькі до народних пісень, функціонували за фольклорними законами. А вже в минулі віки пісня передавалася усно та через рукописні збірники. Тому, як і народна, авторська пісня змінювалася, побутувала в різноманітних варіантах, поступово втрачала авторство і починала сприйматися як народна.

Пісня «Їхав козак за Дунай» виникла на ґрунті традиції українського фольклору, і її зміст близький до багатьох народних пісень, де відтворюється ситуація розставання дівчини з козаком, що їде на війну. На сьогодні дослідники не мають сумнівів, що саме Семен Климівський є автором пісні «Їхав козак за Дунай», широко відомої в світі. Цю пісню студіювали В. Перетц, Г. Нудьга, Б. Криса, В. Шевчук, Л. Ушкалов. Докладно її міжнародне поширення дослідив Г. Нудьга. Однак, на жаль, пісня вивчалася лише в історично-літературному аспекті. Тим часом мовний аналіз цієї першої авторської поезії Слобожанщини є не менш важливим з точки зору історії мови.

Протягом певного часу пісня «Їхав козак за Дунай» мала більш-менш усталений текст, що складався з 16 рядків (4 строфи). Уже на початку XIX ст. вона набуває популярності майже в усіх народів Західної Європи. Нею цікав-

ляться найкращі композитори світу. Від появи збірок пісень М. Максимовича переважають варіанти з шести строф. М. Максимович вмістив у своїй збірці «Малороссийские песни» (1827 р.) 5 куплетів, а в виданні «Украинские народные песни» (1834 р.) додав у примітках шостий куплет («Тебе ж, мила, не забуду...») [1, с. 141]. Крім того, перепущений через фольклорну ошліфовку текст втратив ознаки книжності і тим самим українізувався. Це пішло йому тільки на користь. Оригінал пісні «Їхав козак за Дунай» не зберігся. Існує низка варіантів пісні, важко сказати, котрий із них ближчий до першотвору. Та всі вони заслуговують на мовний аналіз. У статті розглядаються й порівнюються між собою такі варіанти пісні:

1) перша публікація в журналі італійських, французьких, російських пісень під гітару (аналіз проводимо за Г. Нудьгою, який подає цей текст як найдавніший, отже найближчий до авторського [2, с. 118]);

2) публікація в збірнику Максимовича «Малороссийские песни» (1827 р.) [3, с. 83];

3) публікація у збірнику М. Львова «Русские народные песни», що вийшов у 1896 році [4, с. 144] і є, як зазначено в передмові, передруком другого видання збірника «Собрание народных русских песен с их голосами» (1806 р.) без будь-яких змін, окрім виправлення грубих граматичних помилок у текстах пісень. (На жаль, видання 1806 р. нам знайти не вдалося).

Судячи з текстів публікацій, є підстави вважати, що вони написані правописом, побудованим на історико-етимологічному принципі і звичним для народно-розмовного варіанта староукраїнської літературної мови XVIII ст. Цей правопис, як зазначає І. Матвіяс, використовував І. Котляревський. Він застосовував алфавіт, що графічно був спільним з російським, хоч у багатьох випадках виражав відмінну вимову відповідних звуків. Для передачі звука [и], що походить з давніх [ы] та [и], І. Котляревський використовував традиційно літери ⟨ы⟩ (*сынъ*), ⟨и⟩ (*робити*) та ⟨і⟩ (перед [й] — *легкій*), звук [і] передавав літерами ⟨ѣ⟩ (*дѣдѣ*), ⟨и⟩ (*жинка*) та ⟨і⟩ (перед голосним та [й] — *свій*), [ji] виражав буквою ⟨ѣ⟩ (*пѣхавъ*), послідовно зберігав літеру ⟨ъ⟩ в кінці слів після твердих приголосних (*страхъ*) [5, с. 16]. Ці явища спостерігаємо й у різних варіантах пісні, що подаються нижче (як-от: *вороненькій, миленькій, бѣлыхъ, дѣвчина, пѣхавъ, сказавъ* та ін.), хоча застосовувався цей принцип непослідовно. Слід зазначити, що текст пісні зі збірника «Малороссийские песни» (1827 р.) надрукований правописом, який теоретично відстоював і використовував на практиці автор збірника — «максимовичівкою». Зокрема, М. Максимович запропонував позначати новий український звук [і], який з'явився на місці етимологічних [о], [е], [у], за допомогою діакритичних знаків. Технічні обмеження призвели на практиці до використання не паєрків (за задумом автора), а французьких дашків: ⟨ô⟩, ⟨ê⟩, ⟨î⟩ (що ми й спостерігаємо у його варіанті пісні [3, с. 83]).

Усі публікації пісні містять розбіжності як пунктуаційного характеру, так і в написанні слів, часто-густо описки, як-от слово *гулай*, а не *гуляй* [4, с. 144]. Між варіантами пісні, що розглядаються, наявні графічні паралелі — ⟨ы⟩ та ⟨и⟩, ⟨ѣ⟩ та ⟨и⟩, ⟨е⟩; ⟨о⟩ та ⟨е⟩, ⟨и⟩.

У тексті з джерела [2] спостерігаємо помітний вплив російської мови, як-от у словах *гхалъ, сказалъ*, адже в визвуці український дієслівний суфікс мин. часу {-л} фонетично перейшов в [ў], що ми і бачимо у двох інших варіантах пісні. Ще однією типовою рисою української мови є функціонування кличного відмінка (текст з джерела [3], а далі й у двох інших). Незрозумілим є вживання *Вы*: на-вряд чи цей займенник використовується тут на позначення множини, адже це йде врозріз з наступними рядками пісні. Найбільше непорозуміння викликає використання слова *на силу*, яке в сучасній українській мові пишеться разом та має такі значення: 'з великими труднощами; ледве; те саме, що нарешті; діал. насильно, силоміць' [6, с. 183]. Чи було воно вжито в одному з цих значень, невідомо, — так само як і те, чому у збірці Максимовича натомість вживається слово *неси*. Відзначмо діалектний сполучник *да* [7, с. 80], що вживається тут у єднальній функції при однорідних членах речення.

Вживання прийменника *съ* перед глухими приголосними є прикладом сплутування його з прийменником *зъ* у наслідок помішання живомовних і традиційних форм.

Варто, звернути увагу на той факт, що у словосполученні *зъ войны со славою* сплутування прийменників не виникає, що свідчить про освіченість автора пісні. Прийменник *къ*, який виступає з формами давального відмінка, є діалектним (і традиційним для української книжної поезії XVII ст.). Народнорозмовним є також слово *дожидай*, на відміну від русизму *ожидай*.

П'ята строфа є лише у збірнику М. Максимовича і саме вона найбільш цікава з погляду слобожанського говору:

До «народно-говірних» можна віднести *зоставайся* (що є тепер літературним словом), *года, пріъду, якъ*.

Питання історії розвитку української літературної мови на Слобожанщині не втрачає своєї актуальності та потребує всебічного вивчення. Пісня «Їхав козак за Дунай» є першою авторською поезією Слобожанщини і містить характерні мовні риси, що відповідають діалектному мовленню цієї української території. Написана на початку XVIII ст., ця пісня не могла зберегтися в первісному вигляді, без змін. До старих друкованих текстів нові покоління додали щось своє, але основа пісні зберіглася. Проаналізувавши варіанти пісні надруковані у різних збірниках, ми дійшли висновку, що найбільш цікавою з погляду «народноговірних» елементів є пісня зі збірника «Малороссийские песни» М. Максимовича (1827 р.). Тоді як дві інші версії пісні, вочевидь, пропущені крізь призму російського сприйняття українського тексту (навряд чи українець їх готував до друку). Разом з тим не викликає сумніву той факт, що пісня була написана живою народною мовою у душі народно-пісенної поезики, й саме це сприяло її міжнародному поширенню.

Література

1. Максимович М. А. Украинские народные песни / М. А. Максимович. — М. : Университетская типография, 1834. — Ч. 1. — 180 с.
2. Нудьга Г. Козак, філософ, поет / Г. Нудьга. — Львів, 1999. — 208 с.

3. Максимович М. Малороссийские песни / М. Максимович. — М., 1827. — 234 с.
4. Львов Н. А. Русские народные песни / собранные Н. А. Львовым; напевы записал и гармонизировал И. Прач. — СПб., 1896. — 154 с.
5. Матвіяс І. Варіанти української літературної мови від найдавніших часів до кінця XVIII ст. / Іван Матвіяс // Культура слова. — 1996. — Вип. 46–47. — С. 3–22.
6. Словник української мови: в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. — К. : Наукова думка, 1974. — 840 с.
7. Сагаровський А. А. Матеріали до діалектного словника Центральної Слобожанщини (Харківщини) / А. А. Сагаровський. — Харків, 2011. — Вип. 1. — 293 с.

М.О. ЯРОВА,

студентка Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Т.І. ТКАЧУК,

науковий керівник, кандидат філологічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

Переклад рекламних текстів вважається одним з найскладніших видів мовної комунікації, оскільки вимагає від перекладача не тільки чудового знання мов, а й творчого підходу, знання культури цільової аудиторії. Кажучи іншими словами, при перекладі рекламних текстів необхідно, щоб перекладацькі засоби надавали той же ефект на носіїв мови перекладу, що й авторські кошти на носіїв мови оригіналу.

На відміну від перекладу художньої літератури, де перекладач зобов'язаний передати і зобразити весь художньо-естетичний зміст оригіналу, переклад рекламних текстів дещо відрізняється за формою мовних засобів і яскраво вираженими комунікативними спрямуваннями.

На сьогоднішній день, у зв'язку з розвитком міжнародних відносин у сфері туризму і торгівлі, виникає таке поняття як туристичний слоган, що вимагає грамотного перекладу на інші мови, з метою залучення більшої купівельної аудиторії. Отже, вивчення особливостей перекладу рекламних слоганів видається актуальним. Традиційне тлумачення поняття «слоган» у міжнародній рекламній практиці зводиться до наступного:

Слоган - це рекламна фраза, в стислому вигляді викладає основну рекламну пропозицію і входить у всі повідомлення в рамках рекламної кампанії [1, с. 172]. Тлумачний словник реклами дає наступне визначення рекламного слогана: «Слоган - спресована до формули суть рекламної концепції, доведена до лінгвістичного вдосконалення, запам'ятовується думка» [2]. Українському терміну «слоган» відповідають три англомовних поняття: tagline; copyline; endline.

«Tagline», дослівно - «стрічка-бирка», має на увазі нерозривний зв'язок слогана та імені продукту. Приклеївшись до назви намертво, немов етикетка, слоган супроводжує його всюди, зростається з ним довічно або як мінімум на